

Valvira

Omavalvonta laadun varmistamisen välineenä - Valviran ikääntyneiden kaltoinkohtelua koskeva selvitys

Sosiaalineuvos Eine Heikkinen

Valvira.fi, @ValviraViestii

1. Selvitys
2. Määritelmä
3. Havainnot
4. Omavalvontasuunnitelma ja kaltoinkohtelun ehkäisy
5. Toimintaohjeet
6. Ohjeiden merkitys
7. Yhteenveto puutteista: omavalvonta, ilmoitusvelvollisuuden toteutumisessa, riskinarvioinnissa, kaltoinkohtelun tunnistamisessa ja tilanteisiin puuttumisessa
8. Reaktiivinen valvonta: fyys.ja/tai seks.; henkinen, kovakouraisuus eikä siihen ole puututtu tai huonosti ja us. kuin yksi vastaus
9. Omavalvonta- ja ilmoitusvelvollisuuden toteutuminen
10. SHL 48 §
11. Menettelytapaohjeet
12. Omavalvonnan toteuttaminen

Selvitys kaltoinkohtelusta vanhustenhuollossa

- Valvira lähetti helmikuussa ympärivuorokautisiin vanhustenhuollon yksiköihin vanhusten kaltoinkohtelun muotoja ja laajuutta selvittävän kyselyn.
- Kysely lähetettiin sähköpostilla 1 400 yksityiselle ja julkiselle palvelujen tuottajalle (vastuuhenkilöille). Heitä pyydettiin välittämään kysely henkilöstölle.
- Kyselyyn vastasi määräaikaan mennessä 7 406 yksiköiden työntekijää.

Kaltoinkohtelun määritelmä

- Kaltoinkohtelu voi olla fyysistä väkivaltaa, psyykkistä tai sosiaalista kaltoinkohtelua, seksuaalista hyväksikäyttöä, taloudellista hyväksikäyttöä, hoidon ja avun laiminlyöntiä tai muuta oikeuksien rajoittamista ja loukkaamista ja ikäihmisen ihmisarvoa alentavaa kohtelua.
- Psyykkinen ja sosiaalinen kaltoinkohtelu voi olla sanallista, määräilyä, moittimista tai rankaisemista tai karkeaa, epäasiallista tai lapsenomaista kielenkäyttöä. Se on myös asukkaan toiveiden ja tahdon huomiotta jättämistä, eristämistä ja yksin jättämistä vastoin asukkaan tahtoa, vähättelyä ja mitätöintiä.

Kaltoinkohtelun määritelmä

- Fyysistä kaltoinkohtelua on kovakouraisuus hoitotoimenpiteissä, liikkumisen rajoittaminen, pakottaminen tiettyihin toimenpiteisiin ja pahoinpitely.
- Seksuaalista hyväksikäyttöä on mikä tahansa sellainen seksuaalinen kontakti, johon asukas ei ole halukas tai jota hän ei ymmärrä ja johon hän ei kykene antamaan lupaa.

Havainnot kaltoinkohtelusta selvityksen mukaan

- Kyselyssä vastaajilta kysyttiin: *Oletko havainnut yksikössäsi asukkaisiin kohdistuvia kaltoinkohtelutilanteita tai huomannut niitä omassa työskentelyssäsi?*

Valtaosa vastaajista (93 %) on havainnut yksikössään jonkinasteista kaltoinkohtelua.

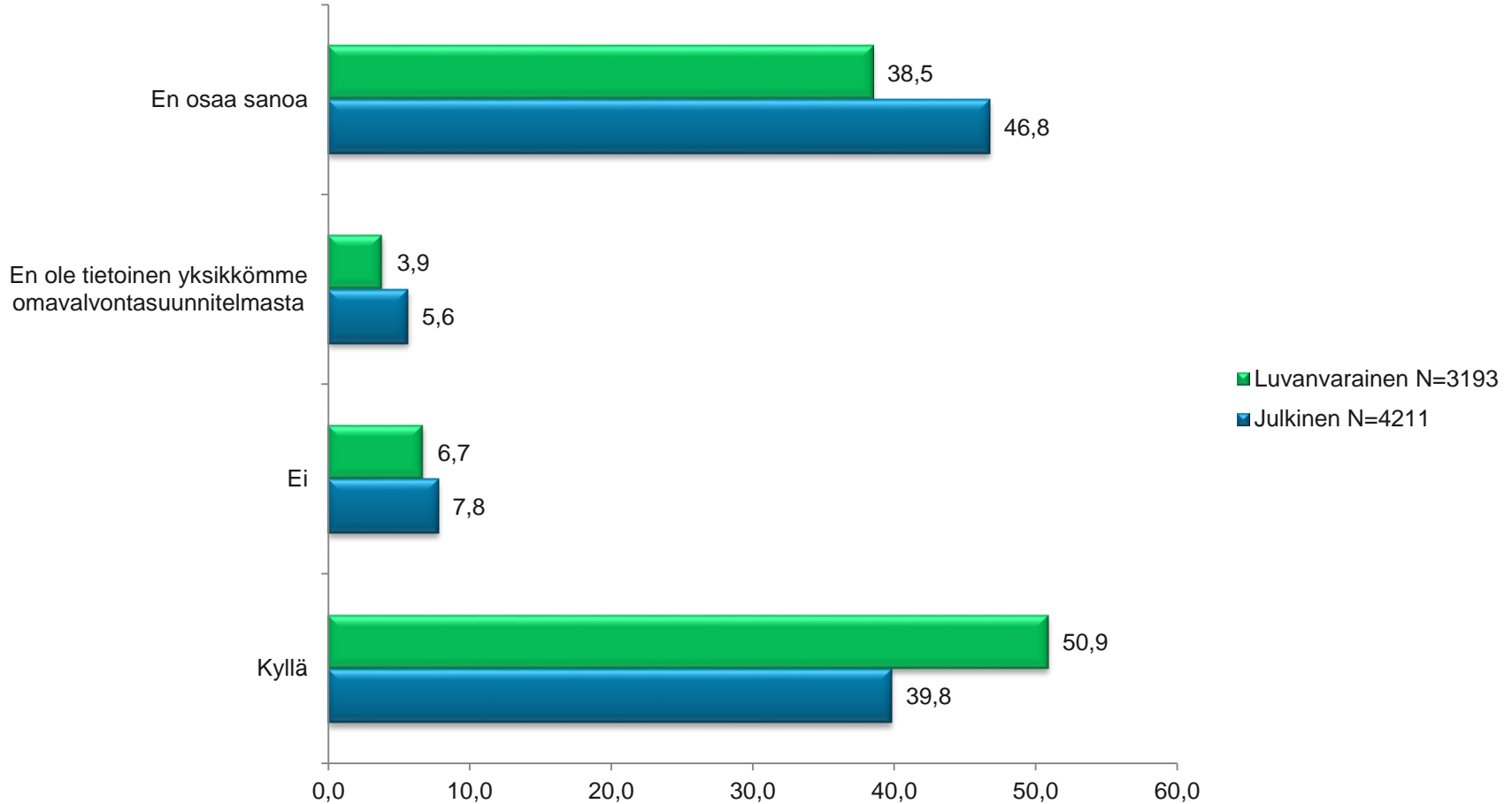
- Vastanneista 536 (7 %) ei ollut koskaan havainnut mitään mainituista kaltoinkohtelutilanteista.
- Yleisimmin havaitut kaltoinkohtelun muodot: ulkoilun laiminlyönti, karkea, epäasiallinen tai lapsenomaisen kielenkäyttö sekä määräily, rankaiseminen, moittiminen
- Harvinaisimpia olivat seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen häirintä sekä lääkkeiden ja rahan tai tavaroiden anastaminen

Omavalvontasuunnitelma ja kaltoinkohtelun ehkäisy

- Kyselylomakkeessa kysyttiin, *onko kaltoinkohtelun ehkäisyä (riskiä) käsitelty yksikön omavalvontasuunnitelmassa.*
- **En osaa sanoa -vastausten määrä on huomattavan suuri, peräti 43 %,**
- **vastaajista 5% ei ollut tietoinen yksikkönsä omavalvontasuunnitelmasta ja**
- **7 %:n mukaan omavalvontasuunnitelmassa ei ole käsitelty kaltoinkohtelun ehkäisyä tai riskiä**

Kaltoinkohtelun ehkäisyn käsittely omavalvontasuunnitelmassa julkisissa ja yksityisissä toimintayksiköissä työskentelevien mukaan:

Valvira

Oliko yksiköissä toimintaohjeita kaltoinkohtelun tunnistamiseen ja ehkäisyyn?

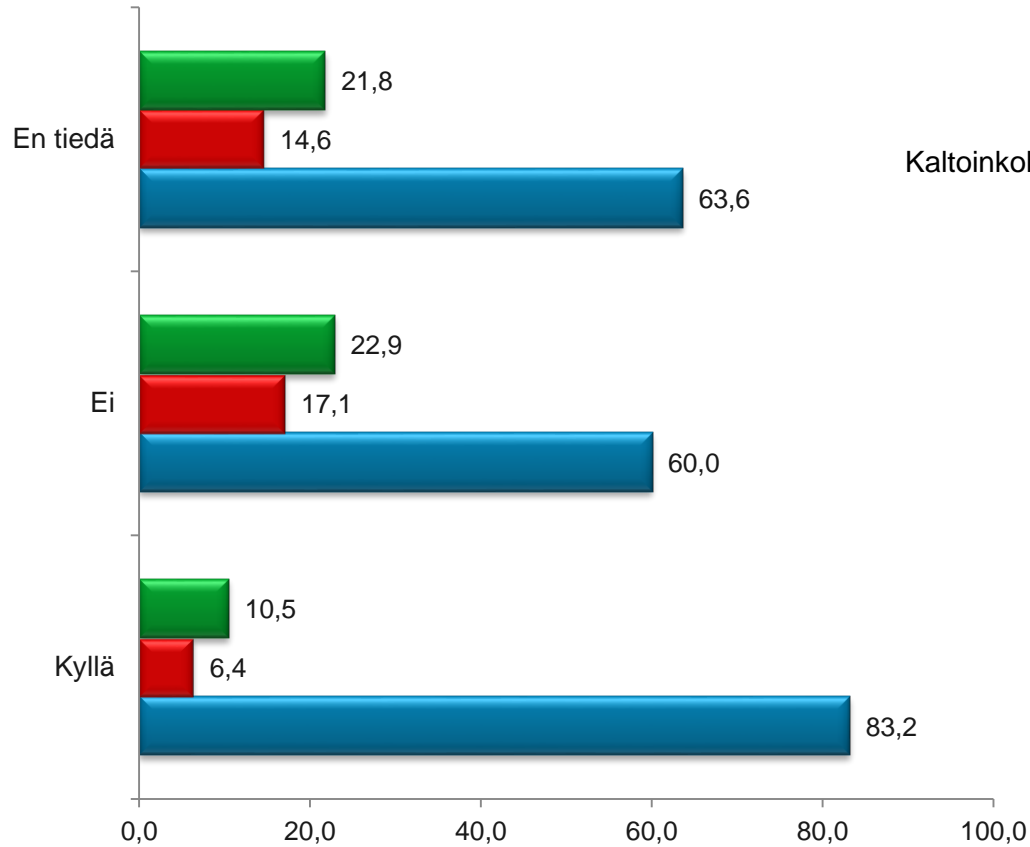
- *Onko yksikössänne kehitetty toimintamalli tai ohjeet tilanteisiin, joissa on havaittu kaltoinkohtelua?*

Kyselyyn vastanneista

- 44 %:n mukaan yksikössä on ohjeet tai toimintamalli
- 16 %:n mukaan ohjeita ei ole.
- **peräti 40 % vastaajista ei tiennyt, oliko omassa työyksikössä ohjeita vai ei.**

Onko ohjeet

Kaltoinkohteluun puututaan

■ Harvoin tai ei koskaan

■ Joskus

■ Aina tai usein kun havaittu

Ohjeiden merkitys kaltoinkohtelun ehkäisyssä

- **Yhteiset, kaikkien tiedossa olevat pelisäännöt ja ohjeistus helpottavat puuttumista ja kaltoinkohtelun ehkäisemistä.**

Yksiköiden ennakoiva varautuminen ehkäisee tehokkaasti kaltoinkohtelua:

- yksikössä yhteisesti laaditut toimintaohjeet siitä, miten asiakkaiden asianmukainen kohtelu varmistetaan ja
- miten menetellään tilanteissa, joissa epäasiallista kohtelua havaitaan, auttavat tunnistamaan ja toimimaan yhtenäisesti yksikössä mahdollisesti esiintyvissä kaltoinkohtelutilanteissa

Selvityksen perusteella:

Kaltoinkohtelu selvityksen perusteella voi yleisesti todeta, että vanhustenhuollon yksiköissä on laajasti puutteita:

- **omavalvonnan toteutumisessa,**
- **ilmoitusvelvollisuuden toteutumisessa,**
- **riskinarvioinnissa,**
- **kaltoinkohtelun tunnistamisessa ja tilanteisiin puuttumisessa.**

Valvontatoimet kyselyn perusteella

- Valvira aloitti kesällä kaltoinkohtelu -selvityksen perusteella reaktiivisen valvonnan niissä yksiköissä, joissa se katsoi kyselyn vastausten perusteella olevan syytä selvittää, onko asiakasturvallisuus vakavasti vaarantunut.
- Näissä yksiköissä vastausten mukaan tapahtuu fyysistä ja/tai seksuaalista kaltoinkohtelua päivittäin, viikoittain tai kuukausittain.

Reaktiivinen valvonta jatkuu

- Lisäksi yksiköissä työntekijöiden antamien vastausten mukaan esiintyy:

henkistä kaltoinkohtelua, karkeaa, epäasiallista kielenkäyttöä, määräilyä, rankaisemista, moittimista päivittäin ja viikoittain

sekä kovakouraisuutta päivittäin tai viikoittain, eikä siihen puututa lainkaan tai siihen puututaan yksikössä huonosti

Valvira

Valviran toimenpiteet

- Laaja tiedottaminen kaltoinkohtelukyselystä
- Nostoja Valviran verkkosivuille:
 - kaltoinkohtelun tunnistaminen
 - johtaminen ja omavalvonta
 - omavalvonta ja ilmoitusvelvollisuus
- Kaikille kyselyyn vastanneille lähetettiin raportti ja kehoitettiin käsittelemään yksiköissä
- Jälkikäteisvalvonta:
- 40 toimintayksikkö
- 90 toimintayksikköä, tehostettu ohjaus (omavalvonnan suunnittelu, ilmoitusvelvollisuus, johtaminen, riskienhallinta myös yöaikaiseen hoitoon, asiakkaan oikeus hyvään hoitoon ja sosiaalihuoltoon)

--→ Tavoitteena ei ole ollut etsiä syyllisiä, vaan miten omavalvonnan keinoin voidaan ehkäistä kaltoinkohtelua

Valvonnan huomioita omavalvonnasta tilanne

Valvira 21.9.2016

- Valvonnassa kysyttiin mahdollisten kaltoinkohtelutilanteiden lisäksi oliko omavalvontasuunnitelmaan (SHL 47 §) sisällytetty (SHL 48 §) menettelyohjeet ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisesta?
 - Kaikilla valvontaan otetuilla oli laadittuna omavalvontasuunnitelma
 - Lähes kaikki ilmoittivat, että omavalvontasuunnitelmassa oli menettelyohjeet ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista varten, mutta
 - Ohjeeksi on käsitetty yhden kahden lauseen toteamus epäkohdista ilmoittamisesta
 - Varsinaisia menettelyohjeita ei ollut suurimmassa osassa yksiköiden omavalvontaohjeita
 - Vastatoimikiellosta ei oltu mainittu yhdessäkään

SHL 48 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus

- Vuoden 2016 alusta alkaen sosiaalihuollon henkilöstöön kuuluvan on sosiaalihuoltolain 48 §:n mukaan ilmoitettava viipymättä toiminnasta vastaavalle henkilölle, jos hän tehtävissään huomaa tai saa tietoonsa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisessa.
- Ilmoituksen vastaanottaneen henkilön on ilmoitettava asiasta kunnan sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle.
- Kunnan ja yksityisen palveluntuottajan on tiedotettava henkilöstölleen ilmoitusvelvollisuudesta ja sen käyttöön liittyvistä asioista.
- Menettelyn tarkoituksena on sitouttaa kaikki osapuolet hyväksymään ilmoitusvelvollisuuden käyttö ja hyödyntämään sitä toimintansa kehittämisessä.

Menettelyohjeet omavalvontasuunnitelmassa

- **Ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista koskevat menettelyohjeet on sisällytettävä omavalvontasuunnitelmaan.**
- Omavalvontasuunnitelmassa tulee selventää, millä tavalla henkilöstöä on ohjeistettu ilmoitusvelvollisuuden käytössä.
- Ilmoituksen tehneeseen henkilöön ei saa kohdistaa kielteisiä vastatoimia ilmoituksen seurauksena eikä työntekijöiden oikeussuoja saa vaarantua ilmoituksen vuoksi – myös tämä on hyvä kirjata näkyviin omavalvontasuunnitelmaan

Henkilöstön täytyy voida noudattaa heille laissa säädettyä ilmoitusvelvollisuutta ilman pelkoa työnantajan vastatoimista!

Omavalvonnan toteuttaminen

- Valvira haluaa ohjata kentän toimijoita erityisesti omavalvonnan järjestelmälliseen toteuttamiseen yksiköissä; ei riitä, että toimintayksikölle on laadittu kirjallinen suunnitelma, jota pidetään kansliassa tai ilmoitustaululla. Omavalvonnan on oltava yksiköiden arkipäivää.
- Sen avulla asiakkaan palveluissa esiintyvät epäkohdat ja palvelun ja onnistumisen kannalta epävarmat ja riskiä aiheuttavat tilanteet pystytään tunnistamaan, ehkäisemään ja korjaamaan nopeasti.